

AYOLLARDA OILAVIY MUNOSABATLARDAN QONIQISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**Xo'jamova Shohida Alpomish qizi**

Termiz davlat pedagogika instituti doktranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20584905>

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbek oilalarida ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishining psixologik xususiyatlari nazariy jihatdan tahlil qilingan. Oilaviy munosabatlardan qoniqishning shakllanishiga ta'sir etuvchi psixologik determinantlar, xususan, emotsional yaqinlik, o'zaro ishonch, kommunikativ munosabatlar, shaxsiy qadriyatlar hamda oilaviy muhitning ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, oilaviy munosabatlar tizimida ayollarning psixologik farovonligi va ruhiy holatiga ta'sir etuvchi omillar ilmiy qarashlar asosida ko'rib chiqilgan. O'zbek oilalarining milliy-madaniy xususiyatlari hamda zamonaviy oilaviy munosabatlarda yuz berayotgan ijtimoiy-psixologik o'zgarishlarning ayollar ruhiy holatiga ta'siri tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy munosabatlar, munosabatlardan qoniqish, ayollar psixologiyasi, psixologik determinantlar, emotsional yaqinlik, oilaviy qadriyatlar, psixologik farovonlik, oila psixologiyasi.

Аннотация. В данной статье теоретически проанализированы психологические особенности удовлетворённости женщин семейными отношениями в узбекских семьях.

Освещены психологические детерминанты, влияющие на формирование удовлетворённости семейными отношениями, в частности эмоциональная близость, взаимное доверие, коммуникативные отношения, личностные ценности и значение семейной среды.

Также на основе научных подходов рассмотрены факторы, влияющие на психологическое благополучие и психическое состояние женщин в системе семейных отношений. Проанализировано влияние национально-культурных особенностей узбекских семей, а также социально-психологических изменений, происходящих в современных семейных отношениях, на психическое состояние женщин.

Ключевые слова: семейные отношения, удовлетворённость отношениями, психология женщин, психологические детерминанты, эмоциональная близость, семейные ценности, психологическое благополучие, психология семьи.

Abstract. This article provides a theoretical analysis of the psychological characteristics of women's satisfaction with family relationships in Uzbek families. The psychological determinants influencing the formation of satisfaction with family relationships are highlighted, including emotional intimacy, mutual trust, communication patterns, personal values, and the significance of the family environment.

In addition, factors affecting women's psychological well-being and mental state within the system of family relationships are examined based on scientific perspectives. The study also analyzes the impact of the national and cultural characteristics of Uzbek families, as well as the socio-psychological changes occurring in contemporary family relationships, on women's mental well-being.

Keywords: family relationships, relationship satisfaction, women's psychology, psychological determinants, emotional intimacy, family values, psychological well-being, family psychology.

KIRISH

Hozirgi davrda oilaviy munosabatlar sifati va oila a'zolarining ushbu munosabatlardan qoniqish darajasi psixologiyaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Oiladagi sog'lom psixologik muhit shaxsning emotsional holati, ruhiy barqarorligi hamda ijtimoiy moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqish darajasi oilaning umumiy psixologik iqlimiga va farovonligiga ta'sir qiluvchi muhim omillardan biridir.

Munosabatlardan qoniqish er-xotin o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sifatiga beriladigan subyektiv baho hisoblanadi. Oilaviy munosabatlarning mustahkamligi ko'p jihatdan ishonch, hurmat, sadoqat, e'tibor va sevgi kabi psixologik omillarga bog'liqdir. Mazkur omillar oilada ijobiy emotsional muhit shakllanishiga xizmat qiladi hamda munosabatlar barqarorligini ta'minlaydi.

Ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishi ularning psixologik va ijtimoiy ehtiyojlari qondirilishi bilan chambarchas bog'liq. Xususan, emotsional yaqinlik, ma'naviy va moddiy qo'llab-quvvatlash, hurmat va e'tibor ayolning o'zini qadrlangan his etishiga yordam beradi.

Bunday sharoitda ayolda oilaga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi va oilaviy farovonlik mustahkamlanadi.

Globalashuv sharoitida oilaviy munosabatlar tizimida yuz berayotgan ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishi masalasini chuqur tadqiq etishni talab etadi. Chunki jamiyat taraqqiyoti avvalo oilaning barqarorligi va farovonligiga bog'liqdir.

Oilaviy munosabatlar psixologiyasining nazariy asoslari

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo'lib, unda shaxsning ma'naviy, axloqiy va psixologik shakllanishi amalga oshadi. Psixologik nuqtai nazardan oila shaxsning emotsional ehtiyojlarini qondiruvchi hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlovchi tizim hisoblanadi.

Oilaviy munosabatlar sifati oiladagi kommunikatsiya, hissiy yaqinlik va o'zaro munosabatlar madaniyatiga bog'liqdir. Oila a'zolari o'rtasidagi sog'lom muloqot va bir-birini tushunish oilaviy barqarorlikni ta'minlovchi asosiy omillardan hisoblanadi.

Psixologik adabiyotlarda oilaviy qoniqish shaxsning oilaviy hayotdan emotsional va ijtimoiy jihatdan mamnunlik hissi sifatida talqin qilinadi. Oilaviy qoniqishning yuqori darajada bo'lishi shaxsning psixologik farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.[3;85-94].

Ayollarda oilaviy qoniqishga ta'sir etuvchi psixologik determinantlar

Emotsional yaqinlik

Emotsional yaqinlik er-xotin o'rtasidagi hissiy bog'liqlikni ifodalaydi. Oilada samimiy munosabatlarning mavjudligi ayollarning o'zini tushunilgan va qadrlangan his etishiga yordam beradi.

O'zaro ishonch

Ishonch oilaviy munosabatlarning eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O'zaro ishonch mavjud bo'lgan oilalarda nizolar kamroq kuzatiladi va munosabatlar mustahkam bo'ladi.

Samarali muloqot

Samarali kommunikatsiya oiladagi tushunmovchiliklarni bartaraf etishda muhim rol o'ynaydi. Er-xotin o'rtasidagi ochiq va samimiy muloqot hissiy yaqinlikni kuchaytiradi.

Psixologik qo'llab-quvvatlash

Ayollar uchun oilada emotsional tayanchning mavjudligi muhim ahamiyatga ega.

Murakkab hayotiy vaziyatlarda qo'llab-quvvatlash ayolning ruhiy barqarorligini ta'minlaydi.

Hurmat va qadrlash

Oilada ayolning fikri va hissiyotlariga hurmat bilan yondashish uning oilaviy munosabatlardan qoniqishini oshiradi. Qadrlanish hissi psixologik farovonlikni mustahkamlaydi.

Xorijiy psixologlar qarashlari

John Gottman oilaviy munosabatlarning barqarorligi er-xotin o'rtasidagi muloqot sifati va emotsional yaqinlik bilan bog'liq ekanligini ta'kidlaydi.[2; 85–94].

Robert Sternberg sevgi nazariyasida yaqinlik, ehtiros va majburiyat komponentlarini ajratib ko'rsatadi. Uning fikricha, ushbu komponentlarning uyg'unligi oilaviy baxtning asosini tashkil etadi.[4;119]

John Bowlbyning bog'lanish nazariyasiga ko'ra, insonning bolalikdagi emotsional tajribasi keyingi oilaviy munosabatlariga ta'sir ko'rsatadi.[1;96].

Abraham Maslow ehtiyojlar ierarxiyasi nazariyasida insonning sevgi, hurmat va xavfsizlikka bo'lgan ehtiyojlari oilaviy munosabatlarda muhim o'rin egallashini ko'rsatadi.

O'zbek oilalarining milliy-psixologik xususiyatlari

O'zbek oilalari o'ziga xos milliy qadriyatlar va an'analarga ega. Oilada kattalarga hurmat, o'zaro yordam va jamoaviylik muhim qadriyat sifatida qaraladi.[7;17].

Shu bilan birga, an'anaviy gender rollari ham oilaviy munosabatlarga ta'sir ko'rsatadi.

Ayollarning oiladagi mas'uliyatining yuqori bo'lishi ayrim hollarda psixologik zo'riqishga sabab bo'lishi mumkin.[8;30].

Mahalla muhiti, qarindoshchilik munosabatlari va ijtimoiy kutishlar ham ayollarning oilaviy munosabatlarni baholashiga ta'sir etuvchi omillardan hisoblanadi.[5;102].

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqot nazariy tahlil metodiga asoslangan bo'lib, unda oila psixologiyasi va oilaviy munosabatlar sohasidagi ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi.

Tadqiqot davomida xorijiy va mahalliy olimlarning oilaviy qoniqish, emotsional yaqinlik, kommunikativ munosabatlar hamda psixologik farovonlikka oid ilmiy qarashlari o'rganildi.

Shuningdek, O'zbek oilalarining milliy-madaniy xususiyatlari asosida ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishiga ta'sir etuvchi omillar nazariy jihatdan tahlil qilindi.

Natijalar va tahlil

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishi ko'proq emotsional qo'llab-quvvatlash, ishonch va samarali muloqot bilan bog'liqdir.

Oiladagi sog'lom psixologik iqlim ayolning ruhiy barqarorligi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, hissiy sovuqlik, doimiy nizolar va e'tiborsizlik ayollarda emotsional charchoq va psixologik uzoqlashuvni yuzaga keltiradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida milliy qadriyatlar va oilaviy an'analar ayollarning munosabatlarni baholashiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Amaliy tavsiyalar

- Oilalarda samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish zarur.
- Er-xotin o'rtasida emotsional qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish lozim.
- Oilaviy psixologik maslahat markazlari faoliyatini rivojlantirish maqsadga muvofiq.
- Ayollarning psixologik farovonligini qo'llab-quvvatlovchi trening va seminarlar tashkil etish tavsiya etiladi.

XULOSA

O'zbek oilalarida ayollarning munosabatlardan qoniqishi oilaviy barqarorlikning muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Munosabatlardan qoniqish darajasi ko'p jihatdan emotsional yaqinlik, ishonch, hurmat, samarali muloqot va psixologik qo'llab-quvvatlash kabi determinantlarga bog'liq.

Ushbu omillarning oilaviy munosabatlarda yetarli darajada namoyon bo'lishi ayollarning psixologik farovonligini ta'minlashga, oilada sog'lom emotsional muhitni shakllantirishga hamda oila mustahkamligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, oiladagi nizolar, hissiy sovuqlik va e'tiborsizlik munosabatlardan qoniqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli ayollarning oilaviy munosabatlardan qoniqishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarni chuqur o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books, 1989.
2. Gottman J. M., Levenson R. W. Physiological and Affective Predictors of Change in Relationship Satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1985, Vol. 49(1), pp. 85–94.
3. Gottman J. M., Krokoff L. J. Marital Interaction and Satisfaction: A Longitudinal View. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1989, Vol. 57(1), pp. 47–52.
4. Sternberg R. J. A Triangular Theory of Love. *Psychological Review*, 1986, Vol. 93(2), pp. 119–135.
5. G'oziyev E. G'. Umumiy psixologiya. Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.-102b
6. Shoumarov G'. B. Oila psixologiyasi. Toshkent: Sharq, 2008.
7. Karimova V. M. Oila psixologiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya, 2008.-17b
8. Karimova V. M. Ijtimoiy psixologiya. Toshkent: Tafakkur, 2012-30
9. Sharafutdinova X. G'. G. Oilaviy munosabatlar destruksiyasida kognitiv psixoterapiyani qo'llash amaliyoti (DSc dissertatsiya). Toshkent, 2024.
10. Eshmurodov O.E. Oilaviy munosabatlar va oila barqarorligi psixologiyasi. Ilmiy maqolalar to'plami, 2021.